

Maria Lähteenmäki

Ilman historiantutkijoita ei ole kansakuntaa

SANANEN TIEDERAHOITUKSESTA
JA JULKAISUMITTAREISTA

Julkisuudessa on keväällä 2016 keskusteltu akatemiarahoituksen suuntaamisesta ja rahoitetun tutkimuksen tuloksellisuudesta. Artikkelissa eritellään ja arvioidaan, kuinka paljon, minne aloille ja mille yksiköille Akatemian tutkimusrahoitusta on historian osalta myönnetty. Puheenvuorossa käsitellään myös Scopus-mittarin käyttöä historiatutkimuksen julkaisuaktiivisuuden arvioinnissa.

Suomen kireä taloudellinen tilanne ja yhä vain tiukkeneva kilpailu resursseista ovat kääntäneet kriittiset katset kaikkien yhteisiä eli valtion verorahoja jakaviin rahoitusinstituutioihin. Huomiotta ei ole jäänyt opetus- ja kulttuuriministeriön alainen Suomen Akatemiakaan – tarjoaahan se tänäkin vuonna noin 430 miljoonaa euroa eri tutkimuslaitoksissa ja yliopistoissa työskentelevien noin 8 000 hengen palkkoihin, projektien hallinnointiin, laitteisiin ja matkoihin.¹ Sinällään ei ole erikoista, että Akatemiaa arvostellaan; sitä

on tehty jo kohta sen perustamisesta (1948) lähtien. 1960-luvulla laitos uhattiin sulkea, mikä johdatti instituution uudelleen organisointiin (1970–1994). Sen jälkeen Akatemia on toiminut pääjohtajavetoisena laitoksena. Yleispuheissa on pohdittu esimerkiksi sitä, pitäisikö vähintäänkin Akatemian nimi muuttua: sehän ei ole tiedeakatemia vaan rahaa välittävä valtion viranomainen. Nyt käynnistyneessä arvostelussa lähdetään kuitenkin laajemmasta uudistusvaatimuksesta: kriitikoiden mielestä hämäräksi jääneet rahoitusperiaatteet tulisi avata avoimeen keskusteluun ja tunnustaa se seikka, että rahoitetut hankkeet eivät ole tuottaneet läheskään sitä, mitä on luvattu. Tulevaisuus näyttää, kuinka laajoihin retusoihin skaaloihin tämän kertainen kritiikki vie. Tyydytäänkö organisaatorakenteen uudistamiseen kuten monta kertaa aiemminkin vai lähdetäänkö toimintatapoja hiomaan syvällisemmin.

Kriittinen puhe akatemiarahoituksen suuntaamisesta ja rahoitetun tutkimuksen tuloksellisuudesta sai ilmaa alleen *Helsingin Sanomien* (10.4.2016)² välitettyä turkulaisen sosiologin Pekka Räsäsen ja tamperelaisen sosiaalipsykologin Atte Oksasen *Turun Sanomissa* (7.4.2016) julkaiseman viestin Akatemialle. Sen mukaan viimeisen kymmenen vuoden aikana (2005–2015) *Kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunnan* (KY:n) kautta suodatettu akatemiarahoitus on tukenut tehottomia hankkeita, Akatemian päättäjät ovat suosineet Helsingin yliopistoa toisten kustannuksella ja kaikinensa Akatemiaa on lei-

Professori **Maria Lähteenmäki** työskentelee historian oppiaineessa Itä-Suomen yliopistossa.
Sähköposti: maria.lahteenmaki@uef.fi.

1. Suomen Akatemian kotisivut, www.aka.fi/fi/akatemia (12.4.2016).

2. Juha Honkonen, Tutkimus ryöpyttää Suomen Akatemiaa. Tehottomuutta, suosimista, avoimuuden puutetta. *Helsingin Sanomat* 10.4.2016.

mannut avoimuuden puute. Kriitikot väittävät isolla rahalla saadun vain mitättömän vähän julkaisuja.³

Kovia väitteitä, joihin tammikuussa 2016 vallittu KY:n puheenjohtaja ja kolme vuotta edellisessä toimikunnassa⁴ istunut tamperelainen sosiaalipoliitikko Anneli Anttonen ja KY-yksikön johtaja Liisa Savunen vastasivat oitis. Heidän mukaansa Oksasen ja Räsäsen aineistossa ja analysysissä on vakavia puutteita, ja niistä johtuen heidän johtopäätöksensä ovat ongelmallisia ja jopa virheellisiä. Vastineessa todetaan, että rahoitetuissa hankkeissa tuotettujen julkaisujen määrä on tosiasiallisesti paljon suurempi kuin kriitikot väittävät, ja että rahoitusmyönnot perustuvat aina kansainvälisten panelistien antamiin arvosanoihin. He myös muistuttavat, että eri tieteenaloilla julkaisukäytännöt ovat erilaisia. He eivät liioin yhdy näkemykseen, että varoja olisi suunnattu tarkoituksellisesti vain tietyille yliopistolle.⁵

Kaikkiaan KY:n jakama tutkimusrahoitus on mittavaa; vuonna 2015 se oli noin 45 miljoonaa euroa.⁶ Sisäisessä jaossa toimikunnan osuus Akatemian kokonaisbudjetista oli kyseisenä vuonna toiseksi suurin (14 %) Luonnontieteiden ja tekniikan tutkimuksen toimikunnan (23 %) jälkeen.⁷ Raha jakaantui laajalle tutkimusaluekentälle, sillä KY on sisäiseltä rakenteeltaan hyvin moniääninen. Yksikköön kuuluvat historian tutkimuksen lisäksi sananmukaisesti kaikki yhteiskuntatutki-

muksen ja kulttuurin alaa edustavat tieteet arkeologiasta kielitieteisiin, mediatutkimuksesta sosiologiaan, musiikkitieteestä teologiaan, oikeustieteestä antropologiaan.

Tässä katsausartikkelissa kiinnitän KY-aloista huomiota ainoastaan historian tutkimuksen tilanteeseen eli siihen, kuinka paljon, minne aloille ja mille yksiköille Akatemian tutkimusrahoitusta (akatemiahankeet, akatemiatutkijat, tutkijatohtorit sekä Akatemian ohjelmahauista eli teemahauista saadut hankkeet) on suunnattu 2010-luvulla. Lopuksi arvioin Oksasen ja Räsäsen korostaman *Scopus*-mittarin käyttöä historian tutkimuksen tuloksellisuuden arvioinnissa. Tavoitteena on antaa perustietoa historian rahoituksesta päättävälle ja historyyksiköille heidän pohtiessaan tutkimuksellista profiloitua ja alan vastaista kehittämistä. Lisäksi tarkoituksena on avata keskustelua sekä humanististen alojen tutkimusmittareiden käytöstä rahanjaon perusteena että historian yhteiskunnallisesta arvosta.

Sinäällään keskustelua yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta on käyty tiedepiireissä jo pitkään. On todettu, että Suomi sijoittuu maailman keskitason yläpuolelle tieteellisen vaikuttavuuden kansainvälisessä vertailussa.⁸ Parhaillaan Suomen Akatemiassa työstetään selvitystä, jonka tavoitteena on arvioida ja tehdä näkyväksi rahoitetujen hankkeiden tulosten vaikutusten leviämistä ja ilmentymiä yhteiskunnassa. Yksi tarkasteltavista aloista on historiatieteet. Tuloksia on

3. Atte Oksanen & Pekka Räsänen, Suomen Akatemian resurssit valumassa hukkaan. *Turun Sanomat* 7.4.2016; Atte Oksanen & Pekka Räsänen, Suomen Akatemian menettelytapoja on uudistettava. *Helsingin Sanomat* 15.4.2016 (mielipide); Näkemystä tuki Ville Pernaa, Karpolla olisi taas asiaa. *Suomen Kuvalehti* 15.4.2016 (pääkirjoitus).

4. Toimikunnan jäsenet eivät edusta Akatemiassa yliopistojaan eivätkä tieteenalaansa vaan ovat Suomen tieteen puolestapuhujia. Vuosina 2005–2015 historioitsijoista KY:ssä oli ensin Tampereen yliopiston Suomen historian professori Pertti Haapala ja hänen jälkeensä Åbo Akademiassa ja Jyväskylässä toiminut ja Tampereelle sittemmin palannut Suomen historian professori Pirjo Markkola. 1.1.2016 lähtien toimikunnassa on historioitsijoista ollut helsinkiläinen, Itä-Suomen yliopistossa työskentelevä Suomen ja arktisten alueiden professori Maria Lähteenmäki.

5. Suomen Akatemia vastaa kritiikkiin rahoituspäätöksistä. Ks. www.aka.fi/fi/akatemia/media/Ajankohtaiset-uutiset/2016/ (12.4.2016); Anneli Anttonen & Liisa Savunen, Suomen Akatemian rahoitus tuottaa tulosta. *Turun Sanomat* 8.4.2016; Anneli Anttonen & Liisa Savunen, Suomen Akatemian rahoitus on tuloksellista. *Helsingin Sanomat* 14.4.2016 (mielipide); Edellisiä tukevia kirjoituksia mm. Tanja Suni & Jussi Nissilä, Tutkimuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus on tärkeää. *Helsingin Sanomat* 15.4.2016 (mielipide); Sanna Turoma, Ihmistieteiden vaikuttavuutta ei voi mitata laskennallisesti. *Helsingin Sanomat* 15.4.2016 (mielipide); Ks. myös Maria Lähteenmäki, Huomio paneeleihin ja niiden ohjeistamiseen. Blogi, <http://marialahteenmakiblogi.blogspot.fi> (10.4.2016).

6. Toimikunnille kohdennetun rahan lisäksi Strategisen tutkimuksen neuvosto jakoi noin 55 miljoonaa euroa ja Tutkimusinfrastruktuurikomitea noin 20 miljoonaa euroa (2015). Suomen Akatemian johtavalta tiedeasiantuntijalta Hannele Kurjelta saatua tilastotietoa.

7. Kaksi muuta toimikuntaa ovat Biotieteiden ja ympäristön tutkimuksen toimikunta, jonka vuoden 2015 saannin osuus oli 12 %, ja Terveystieteiden tutkimuksen toimikunta, joka sai niin ikään 12 %.

8. *Tieteen tila 2014*. Yhteenveto. Suomen Akatemia 2014, 9.

Tutkimusala	Osuus hakemuksista %	Osuus rahoitetuista hakemuksista %
Sosiaalitieteet	15.9	16.0
Historia ja arkeologia	10.9	11.3
Kasvatustieteet	9.6	6.0
Kielitieteet	8.2	9.2
Taiteiden tutkimus	6.6	5.5
Psykologia	6.0	7.4
Filosofia	5.4	5.3
Valtiotieteet	5.3	5.3
Teologia	4.1	5.3
Viestintätieteet	4.0	2.9
Kirjallisuudentutkimus	3.4	3.7
Oikeustiede	3.3	2.9

Taulukko 1. Historiantutkimuksen osuus KY:n rahoituksesta 2011–2013

odotettavissa *Tieteen tila 2016* -raportista. Taus-talla on lain määrittämä ja opetus- ja kulttuurimi-nisteriön muistuttama yliopiston tehtävä: Yli-opistot toimivat vuorovaikutuksessa yhteiskun-nan kanssa ja edistävät tutkimustulosten yhteis-kunnallista vaikuttavuutta.⁹

Historian asema rahoituksessa

Toisin kuin Oksanen ja Räsänen antavat ymmär-tää,¹⁰ historioitsijat julkaisevat paljon. Ala sijoit-tuu Suomessa tieteenaloittain katsottuna tuotte-liaimman Top12-joukkoon. Näistä yhdeksässä tapauksessa on kyseessä niin sanottu kova tie-teenala, ja vain historia (ja arkeologia), kasvatustieteet ja kielitieteet pääsevät ylipäätään tähän kärkeen.¹¹ KY:n rahanjakomallissakin historian asema on hyvä. Vuosien 2011–2013 jaoissa histo-ria¹² sijoittui sekä hakijana että saajana toiselle

sijalle kaikkiaan 28 tieteenalaa käsittävässä KY-joukossa, kuten oheisesta kaksitoista kärjessä -listauksesta voidaan nähdä (Taulukko 1).¹³

Kuten asetelmasta voidaan lukea, saadut rahoitusosuudet ovat kutakuinkin suhteessa haku-paineeseen. Mistä taas hakupaine kertoo, on monisyisempi kysymys. Siihen liittyvät ainakin kun-kin alan laajemmat työllistymisnäkyvät yhteis-kunnassa, muiden rahoituslähteiden saatavuus sekä yliopistouran ja tutkija-alan veto- ja työntö-voiman vaihtelut. Kaikkinensa ne indikoivat myös historiantutkimuksen arvostusta yhteiskunnassa ja eri yliopistojen sisäisissä hierarkioissa.

Kun katsotaan historiantutkimuksen KY:n kautta saamaa akatemiarahoitusta, saivat eri yli-opistot rahoitusta alkaviin hankkeisiinsa eri kate-gorioittain vuosien 2012–2015 jaoissa seuraavas-ti (Taulukko 2).¹⁴

9. Vipunen. Opetushallinnon tilastopalvelu, <https://vipunen.fi/fi-fi/yliopisto> (15.4.2016).

10. Atte Oksanen & Pekka Räsänen, Suomen Akatemian rahoittaman tutkimuksen tieteelliset tuotokset kulttuuri- ja yhteiskuntatieteissä. *Tieteessä tapahtuu* 3 (2016), 20–21.

11. *Tieteen tila 2014*. Yhteenveto. Suomen Akatemia 2014, 13.

12. Historia ja arkeologia -kategoriassa olevista suuri enemmistö on historian hankkeita ja vain muutama yksittäinen arkeologian alan tutkimus vuosittain.

13. Hakemusten menestys tutkimusaloittain, 2011–2013, Suomen Akatemia; Yksittäisten hankkeiden osalta rahoituksen saajien nimet, yliopistot, sukupuoli, aihealue ja myöntösummat voivat olla myöntöhetkellä jossain määrin toiset kuin 2016 kirjauksesta luetut, sillä toisinaan hankkeen tilanne voi muuttua tai/ja rahoituksen voi saada varasijalta. Näin ollen taulukkoihin koottu tieto ei välttämättä ole aivan sama kuin mikä on ollut KY:n alkuperäinen myöntötarkoitus.

14. Rahoituspäätökset, Kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunta, 2012–2015, Suomen Akatemia, www.aka.fi (10.4.2016).

Yksikkö	Huippuyksikkö	Akatemianhanke	Teemahanke**	Akatemiatutkija	Tutkijatohtori	Yht.
Helsinki	-	5	3	4	9	21
Jyväskylä	(1)	1	2	3	3	10
Turku	-	5	4	-	-	9
Tampere	1	1	1	1	2	6
Oulu	-	-	1	2	-	3
Itä-Suomi	-	-	1	-	1	2
SKS	-	1	-	-	-	1
LUKE	-	1	-	-	-	1
Åbo Akademi	(1)	-	-	-	-	1
YHTEENSÄ	1*	14	12	10	15	54

*Toimii kolmessa yksikössä Tampere-vetoisesti. Muut yksiköt ovat Jyväskylä ja Åbo Akademi.

** Teemahaut ovat Akatemian ohjelmien kautta saatuja rahoja. Ajankohdan ohjelmahakuja olivat mm. Arktinen haku, Digitaaliset ihmistieteet, Suomi-Venäjä-yhteistyöhankkeet, Liikkuvuus Suomesta ja Yhteiskunnallinen turvallisuus.

Taulukko 2. KY:n rahoitusmyönnöt historian tutkimukselle (lkm) instrumenteittain 2012–2015

Saatujen hankkeiden myöntömäärät eivät kuitenkaan kerro kaikkea. Paremman käsityksen rahoituksen suuntautumisesta saa, kun katsotaan historiarahoituksen¹⁵ rahamääriä eri yliopistojen osalta. Taulukkoon 3 koottu tieto kertoo myös sen, että Helsingin johtoasema hankkeensa läpi saaneiden joukossa on hyvin selvä.

Eniten noin 18 miljoonan euron rahapotista sai Helsinki (34 %), sitten Tampere (25 %), Turku (18 %) ja Jyväskylä (14 %). Mainittuna neljänä jakovuonna 2012–2015 hyvin vähäiselle historiarahoitukselle jäivät Oulu (5 %) ja Itä-Suomi (4 %). Tosiasiallisesti Tampereen osuus on hieman vähäisempi ja Jyväskylän osuus suurempi, koska jälkimmäinen, kuten myös Åbo Akademi, on osakkaana Tampereen johtamassa, maan ainoassa historian tutkimuksen huippuyksikössä ”Suomalaisen yhteiskunnan historia: Kontekstuaalinen analyysi suomalaisen yhteiskunnan rakenteista ja identiteeteistä 1400–2000” (2012–2017).¹⁶ Ehkäpä huippuyksikön rakentaminen on alun

perinkin toteutettu tietoisesti kuromaan ja tasa-painottamaan Helsingin johtoasemaa, muutenhan olisi ollut luontevampaa, että huippuyksikkö olisi rakennettu Helsinki-vetoiseksi.¹⁷

Helsingin historiapiiriin laajuus ja hakuaktiivisuus selittävät osittain sen ylivoimaiselta näyttävää johtoasemaa (34 %) nimenomaan tutkimusyksikkönä. Helsinki-johtoisuus on kuitenkin ollut hieman laskeva trendi kun verrataan mainitun yliopiston saamaa rahoitusosuutta Oksasen ja Räsänenin hakuvuodet 2005–2015 käsittävään selvitykseen. Heidän mukaansa kyseisenä kymmenvuotiskautena Helsingin yliopisto sai historiarahoituksesta peräti 50 %, Turku 13 %, Tampere 11 %, Jyväskylä 9 %, Oulu 7 %, Itä-Suomi 4 % ja Åbo Akademi 2 %.¹⁸ Asemiaan hankkeiden saajana Helsingin kustannuksella ovat vahvistaneet erityisesti Tampereen, mutta myös Jyväskylän ja Turun historyyksiköt. Oulu on taas menettänyt hieman asemiaan, ja Itä-Suomi on pysynyt paikoillaan.

15. Kahta hankerahoituksen saanutta arkeologia ei ole laskettu mukaan. Toinen heistä on kaksi hanketta saanut tutkija, joka Oulussa toimiessaan sai arktisen teemahankkeen ja Helsinkiin siirtyessään akatemiahankkeen, toinen arkeologi toimi Tampereella. Mukana ei ole myöskään turkulaisen tietojenkäsittelytieteen professorin saamaa teemahanketta.

16. Yhteiskunnan historian huippuyksikön kotisivut, <http://www.uta.fi/yky/coehistory/fi/index.html> (12.4.2016).

17. Onhan taistelulla Helsingin ”eliitti yliopiston” ja ”maakuntien” yliopistojen välillä jo yli satavuotiset perinteet. Ks. esim. Maria Lähteenmäki, *Väinö Voionmaa. Puolue- ja geopolitiikko*. SKS 2014, 39–40, 49.

18. Atte Oksanen & Pekka Räsänen, Suomen Akatemian rahoittaman tutkimuksen tieteelliset tuotokset kulttuuri- ja yhteiskuntatieteissä. *Tieteessä tapahtuu* 3 (2016), 19. Laskuissa on mukana myös Hankenin 4 %:n osuus.

	Helsinki	Tampere	Jyväskylä	Turku	Oulu	Itä-Suomi	Åbo Akademi
Huippuyksikkö		3.854.183*	*				*
Akatemiahankkeet	2.150.000		541.359	2.626.973			
Teemahankkeet	883.412	12.100	32.864	649.273		349.957	
Akatemiatutkijat	1.674.034	424.485	1.294.575		832.277		
Tutkijatohtorit	1.496.135	247.163	748.091			288.800	
YHTEENSÄ	6.203.581	4.537.931	2.616.889	3.276.246	832.277	638.757	
%	34	25	14	18	5	4	

*Huippuyksiköt toimivat kuusi vuotta kerrallaan. Tässä puheena olevan yksikön saama rahoitus sekä vuosien 2012–2014 että 2015–2017 osalta.

Taulukko 3. KY:n historian tutkimusrahoitus instrumenteittain ja yliopistoittain 2012–2015

Yksikkö	Professorit	Lehtorit	Tutkijat	Yhteensä	%
Itä-Suomi, Joensuu	4*	3	6	13	5
Oulu	4	12	14	30	11
Tampere	6	7	41**	54	19
Jyväskylä	7	6***	44	57	20
Turku	10	12	52****	74	26
Åbo Akademi, Turku	2	1	6	9	3
Helsinki	12	9	26	47	16
YHTEENSÄ	45	50	189	284	100

* Käytännössä kolme, koska yksi professoreista toimi kokopäiväisenä dekaanina.
 ** Suuri osa Akatemian rahoittamassa huippuyksikössä toimivia tutkijoita.
 *** Yliopistotutkijan nimikkeellä.
 **** Näistä 22 on pääosin akatemiarahoituksen kautta palkattuja kulttuurihistorian tutkijoita.

Taulukko 4. Yliopistojen historyyksiköiden henkilökuntien lukumäärät toiminimikkeittäin 2015

Taulukkoon 4 on laskettu niin sanotuilla perinteisillä historian laitoksilla syksyllä 2015 toimineet henkilöt.¹⁹

Määrällisesti ja prosentuaalisesti kaikkein heikommin historian tutkimusrahaa on myönnetty Itä-Suomen yliopistolle, missä on myös vähäisin historyyksikön henkilöstömäärä (kun ruotsinkie-

lisen Åbo Akademin historia-ala lasketaan Turun yksikköön²⁰). Tutkimusrahoitus kasvattaa suoraan laitoksella toimivaa tutkijakuntaa ja siten Akatemian rahoitusta hakevien ja saavien määriä. Turku nousee professorien lukumäärän osalta Helsingin tasolle ja määräaikaisten tutkijavakansien osalta kärkeen. Kokonaishenkilöstömäärissä

19. Ruotsinkieliset (Åbo Akademi ja Helsinki) ja suomenkieliset yleisen, Suomen ja Pohjoismaiden, aate- ja oppihistorian, kulttuurihistorian sekä poliittisen historian ja talous- ja sosiaalishistorian oppituolet, mutta ei kirkkohistorian, taidehistorian eikä oikeushistorian eikä liioin Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorian oppituoletien henkilökuntia, joiden hakemukset eivät KY:n jaossa välttämättä osu tässä tarkasteltavaan ”arkeologia ja historia”-luokkaan.

20. Helsingin yliopistossa ruotsinkielinen historian oppituolet on laskettu historian yksikköön.

laskettuna Turku on ykkönen, Jyväskylä toinen, Tampere kolmas ja Helsinki vasta neljäs.

Rahoitushaussa menestyminen edellyttää energistä kriittistä massaa, intellektuaalista pääomaa, jota ei saada muuten kuin palkkaamalla tekijöitä. Taulukossa 4 on mukana vain ne henkilöt, joilla on laitoksilla työpisteet. Heidän lukumääränsä vaihtelee vuosittain, joten esitetyt tutkijalukumäärät ovat vain suuntaa antavia. Eri yliopistoilla on erilaiset käytännöt työpisteen osoittamisen suhteen. Tiukin tilanne tässä on Helsingissä, mikä näkyy suhteellisen pieninä tutkijamäärinä verrattuna Turkuun, Tampereeseen tai Jyväskylään. Tosiasiallisesti helsinkiläisiä tutkijoita on huomattavan paljon enemmän, mutta he työskentelevät kotona tai yksityisesti vuokraamassaan tutkijahuoneessa. Helsingissä kontrolloidaan myös tarkemmin sitä, ketkä ylipäätään pääsevät hakemaan hankerahoitusta. Sen sijaan Turussa tilanne näyttää olevan tutkijoiden työpisteiden kannalta erityisen hyvä.

Professoreiden ja lehtoreiden lukumäärät ovat olleet tähän saakka stabiilimpia kuin tutkijamäärät. Huomiota kiinnittää Oulun yksikön rakenne; siellä työskentelee lehtoreita muihin yksikköihin nähden yllättävän paljon. Jyväskylässä taas ei ole lehtori-nimikkeellä toimivia ollenkaan, vaan vastaava ryhmä on niin sanotut vakinaiset yliopistotutkijat. Kansallisen yliopistouudistuksen (2010) ja yliopistojen sisäisten uudelleen organisointien myötä määräaikaiset assistenttuurit, yliassistenttuurit ja amanuenssinvirat muutettiin joko yliopistonlehtoreiksi tai yliopistotutkijoiksi.

Asetelmaa ei voida selittää yksinomaan koolla ja kunkin yksikön henkilöstömäärällä, vaan myös kunkin yliopiston sisäisellä rakenteella ja historian asemalla kussakin yliopistossa. Historiayksikölle tarjotuilla tukitoimilla, kuten hankkeiden valmisteluun käytetyillä resursseilla ja määrätietoilla ohjeistuksella, on myös oma hakuja rohkaiseva merkityksensä. Suomen Akatemian hallituksen nykyinen jäsen ja aikaisempi KY:n puheenjohtaja Arto Mustajoki totesi KY:tä Helsingin suosimisesta syyttäenille Räsäselle ja Oksaselle, että hänen aikanaan (2001–2006) eniten

Akatemian rahoitusta sai ei-helsinkiläinen yliopisto. Pohdittuaan asiaa tuolloinen toimikunta oli päättänyt johtopäätökseen, että siellä ”*tehdään keskimäärin parempia hakemuksia*”.²¹ Tällä logiikalla Helsingissä on opittu sittemmin tekemään parempia hakemuksia kuin muualla, koska se saa eniten rahoitusta. Tässä onkin haku-prosessin kriittinen ongelmakohta: tehdään kyllä erinomaisia hakemuksia ja hakemustekniikkaa on hiottu monen ihmisen voimin huippuunsa, mutta itse tutkimuksen toteutettavuuden arviointi, tuloksellisuus ja vaikuttavuus ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Juuri jälkimmäisen peräänhan Räsänen ja Oksanen kyselevät. Hakemustrimmailun sijasta hankkeiden toteutettavuuteen, luvattuun etenemiseen ja tulosten hyödynnettävyyteen tulisikin jatkossa kiinnittää enemmän huomiota.

Silmiinpistävä heikosti resursoituja ja akatemiarahoitettuja ovat Itä-Suomen ja Oulun yliopistojen historian oppiaineet. Itää ja Pohjoista ei ajatella periferioiksi ainoastaan maantieteellisesti, vaan ainakin rahoituksen osalta ne on ajateltu myös historiatieteen kentän periferiaksi. Kyseisten yksiköiden taustainstituutioiden tieteellistä luokitusta katsottaessa kyse ei ehkä ole osaamisen tasosta tai työn laadusta. Tuoreen selvityksen mukaanhan Itä-Suomen ja Oulun yliopistot ovat viidensadan parhaan joukossa maailman 20 000 yliopistosta. Muita ryhmään kuuluvia suomalaisia yliopistoja ovat Helsinki, Aalto, Turku ja Jyväskylä.²² On myös niin, että vähän rahoitusta saaneista yliopistoista haettiin vähemmän akatemiarahaa kuin muualta: mahdollisia hakijoitahan on siellä huomattavan paljon vähemmän kuin muualla. Tämä kertoo taas kyseisten yksiköiden asemasta kotiyliopistossaan: historian oppituleihin ei ole ehkä värvätty aktiivisesti uutta osaajakuntaa tai ylipäätään pidetty huolta innovatiivisen toimijakunnan riittävän suuresta määrästä. Kuten Arto Mustajoki ja Tuula Teeri ovat innovatiivisuutta arvioidessaan todenneet, keskeisiä ovat tutkimukseen ja koulutukseen tehdyt alkuinvestoinnit sekä niiden turvin tuotettu uusi tieto ja osaaminen.²³

21. Arto Mustajoki, Tieteenaloja ei ole mielekästä verrata keskenään julkaisumäärien perusteella. *Helsingin Sanomat* 12.4.2016 (mielipide).

22. Osmo Kivisen, Juha Hedmanin ja Kalle Artukan julkaisematon selvitys ks. Marjukka Liiten, Uusi vertailu. Suomalais-yliopistot ovat maailman toiseksi parhaat. *Helsingin Sanomat* 25.4.2016.

23. Arto Mustajoki & Tuula Teeri. *Innovaatioiden perusta murenee*. Eva-analyysi No 43, 2015.

Voi myös olla, että mainituissa vähän rahoite-
tuissa yksiköissä tehty raja- ja aluehistoria sekä
Lappi- ja Karjala-painotteiset tutkimukset eivät
olleet vuosina 2012–2015 kansainvälisten pane-
listien ja KY-toimikunnan mielestä houkuttelevia.
Akatemian kansainvälisten panelistien jouk-
koonhan pyritään värväämään niin sanottuja
generalisteja, jotka suurella todennäköisyydellä²⁴
tulevat keskusvalta-asemoituneiden valtavirto-
jen, eli sosiaali-/yhteiskuntahistorian, taloushis-
torian, poliittisen historian tai kulttuurihistorian
piiristä. Tämä painotus voi näkyä annetuissa pisteis-
sä ja rahoitettujen hankkeiden geohistorialli-
sessa suuntautumisessa eri yksiköiden kesken.
Toisaalta raja-alueiden tutkimus on aina ollut
hyvin poliittinen kysymys, joka palautuu etenkin
ulkopoliittisiin suhteisiin ja niiden aikaan sitou-
tuneisiin kehityksiin. Tämä saattaa vaikuttaa sii-
hen panostukseen, miten paljon tai vähän valtio
ylipäättään haluaa suunnata tutkijaresursseja
ylirajaisten alueiden tutkimukseen. Poliittisesti
suotuisina aikoina kuten 1990-luvulla, muun mu-
assa Venäjä–Suomi-rajayhteistyöhön painottu-
vaa tutkimusta nostettiin, nyt 2010-luvulla raja-
aluetutkimuksen rahoitus näyttää kutistuvan
sanktioiden ja niihin liittyvän viilenneen poliitti-
sen ilmapiirin seurauksena. Poliitiikka-sensitiivi-
syys tulisi ehkä ottaa huomioon, kun yksiköt eri-
koistuvat tietyille aihealueille. Erityisohjelmara-
hoitukset eivät välttämättä auta humanisteja.
Esimerkiksi Akatemian arktisen teemahaun,
ARKTIKON, saajat olivat yhtä lukuun ottamatta
kovilta tieteenaloilta eikä ohjelmassa rahoitettu
yhtään historiahanketta.²⁵

Rahoitusta ilman jääneet ounastelevat toisi-
naan, että lopputulokseen on saattanut vaikuttaa
myös hakijan kotiyliopiston edustus Akatemian
päättävissä elimissä, eli he yhtyvät osittain tässä
Oksasen ja Räsänen kritiikkiin joidenkin yliopis-
tojen suosimisesta ja samojen yksiköiden tuke-

misesta vuodesta toiseen.²⁶ Tosiasiallisesti arvi-
ointipaneelisiin valitut ulkomaalaiset professorit
suuntaavat hyvin merkittävästi suomalaista tie-
detutkimusta. Se on toisinaan nähty myös ongel-
mana.²⁷ Toisaalta yksittäisten yliopistojen mai-
neella on panelistien keskuudessa ehkä suurempi
merkitys kuin on ajateltu. Hankkeissahan nimen-
omaan ulkomaiset professorit antavat pisteet
kaikille yksittäisille hankkeille, joista eniten pis-
teitä saaneiden joukosta KY:n jäsenet poimivat
rahoituksen saajat. Voi olla, että pisteytyksessä
tutkija hyötyy Helsinki-kytköksestä; onhan Hel-
singin yliopisto Suomen kansainvälisesti tunne-
tuin yliopisto. Myös kuuluminen huippuyksikkö-
raamiin voi kasvattaa hakijan pistepörssiä. Tällai-
nen yksittäiselle hakijalle lankeava ja osittain
”ansioton arvonnousu” on inhimillistä, ja sitä on
vaikea identifoida ja karsia kansainvälisten pa-
nelistien arvioinneista.

Ehkäpä voitaisiin olla kysymättä itse hake-
muksessa huippuyksikkö-yhteyttä ja ehkäpä voi-
taisiin jättää mainitsematta kotiyliopisto? Toi-
saalta voisi kyseenalaistaa sen väittämän, että
huippuyksikköyhteys aina tuottaisi nuorelle tut-
kijalle vain hyvää, sillä hän voi keskusjohtoissa
yksikössä menettää kyvyn ideoida, luoda ja tuot-
taa itsenäistä tietoa ja tiedettä. Kuitenkin kaikessa
tutkimuksessa itsenäinen luova työ on väistä-
mätön peruslähtökohta.

Myös sukupuolella on merkitystä. Sukupuolen-
mukaisesti edellä esitetyt historian tutkimuk-
sen 54 akatemiamyöntöä jakautuivat vuosina
2012–2015 seuraavalla sivulla olevan Taulukon 5
mukaisesti.²⁸

Tampereen osalta (*) toinen miespuolisista on
yhteiskunnan historian huippuyksikön johtaja.
Myös yksikön varajohtaja Jyväskylässä ja Åbo
Akademin edustaja ovat miehiä. Huippuyksik-
köön kuuluu kolmen yliopiston historian laitosten
49 tutkijaa, joista naisia on 43 %.²⁹ Kaikkiaan

24. Tässä yhteydessä historian panelistien taustoja selvitetiin vain epäsystemaattisella otannalla, joten täsmällistä tietoa ei ole ollut käytettävissä.

25. Arktinen akatemiaohjelma ARKTIKO, <http://www.aka.fi/arktiko> (10.4.2016).

26. Atte Oksanen & Pekka Räsänen, Suomen Akatemian rahoittaman tutkimuksen tieteelliset tuotokset kulttuuri- ja yhteiskuntatieteissä. *Tieteessä tapahtuu* 3 (2016), 22.

27. Näin mm. Oslon yliopiston professori Jukka Corander Professoriliiton ja Tieteentekijöidenliiton kevätseminaarissa 22.4.2016 pitämässään esitelmässä.

28. Tiedot poimittu Suomen Akatemian rahoituspäätöksistä 2012–2015, www.aka.fi (12.4.2016).

29. Sukupuolijakauma on laskettu jäsenhenkilölistasta. Yhteiskunnan historian huippuyksikön kotisivut, <http://www.uta.fi/yky/coehistory/members.html> (12.4.2016).

Yksikkö	Lkm	Miehiä lkm	Naisia lkm	Naisia %
Helsinki	21	13	8	38
Jyväskylä	10	7	3	30
Turku	9	6	3	33
Tampere	6	2	4	66*
Oulu	3	2	1	33
Itä-Suomi	2	1	1	50
ÅA	1	1	-	0
SKS	1	1	-	0
LUKE	1	-	1	100
YHTEENSÄ	54	33	21	39 %

Taulukko 5. KY:n rahoitusmyönnöt historian tutkimukselle yliopistoittain sukupuolen mukaan 2012–2015

näyttää siltä, että vuosina 2012–2015 rahoitettua historiahankkeista runsaat 60 prosenttia meni miespuolisille tutkijoille. Toisaalta on muistettava hakupaine; naiset hakevat akatemiahankkeita ylipäättään harvemmin kuin miehet. Kokonaisuutena sukupuolen mukainen jako näyttää toteutuvan KY:n jakomallissa kiintiöperiaatteen mukaisesti.

Historian sisäiset hierarkiat

Historiantutkimuksen sisäiset hierarkiat näyttävät vaikuttavan myös kansainvälisten panelistien antamiin arvosanoihin. Historiassa, kuten muillakin aloilla on tärkeiksi ja vähemmän tärkeiksi luonnehdittuja aloja, joiden keskinäiset suhteet muuttuvat ajassa. Kun katsotaan historian 52³⁰ toteutunutta hankemyöntöä (lkm) vuosilta 2012–2015, ne jakautuivat karkeasti pääkategorioittain Taulukon 6 mukaisesti.

Oheinen tulos käy yksiin kulttuurihistorian yleisen suosion kasvun kanssa. Yhä useampi nuori tutkija hakeutui 2000-luvulla nousussa olevan kulttuurihistorian piiriin. Ala nähtävästi koettiin kannustavammaksi, kansainvälisemmäksi ja lähedyöskentelyltään innostavammaksi ja monitieteisyyttä suosivammaksi kuin esimerkiksi rankkaa ja yksinäistä arkistopuurtamista vaativaa Suomen historian oppiaine. Jatkossa kulttuurihistorian asema nimenomaan tutkimuslinjana saattaa vahvistua. Esimerkiksi heikosti muualle kuin tutkimukseen työllistyvien filosofien joukossa on

tätä nykyä hyvin paljon taitavia nuoria kokopäiväisinä ”tutkimusammattilaisina”, jotka saavat korkeita arvosanoja panelisteilta ja tulevat näin rahoitetuksi. Voi olla, että kulttuurihistoriassa on tapahtunut samanlainen prosessi. Rahoituksen painottuessa kulttuurihistoriaan, Turun saama kokonaisuus on noussut. Siellähän toimii kulttuurihistorian oppituoli, jonka piirissä toimineet tutkijat ovat saaneet hyvin akatemian hankkeita.

Yhteiskuntatieteisiin kallellaan oleva ja yhteiskunnallisia muutoksia kohtalaisen kiinteästi refleктоiva sosiaali-/yhteiskuntahistoria on historiantutkijoiden kestopuosikkeja. Sitä on harjoitettu etenkin Tampereella, mikä painottuukin sen saamassa rahoituksessa. Kuten edellä todettiin, Oulussa ja Itä-Suomessa tehty raja-alue- ja rajatutkimus – niin kansainvälistä kuin se onkin – ei ole saanut historiantutkimuksessa kuin marginaalisen aseman, mikä näkyy suoraan rahoituksen niukkuutena. Sukupuolihistoria on aihealueena menettänyt sitä asemaa, mikä sillä oli vielä 1990-luvulla. Ympäristöhistoria taas ei ole vielä päässyt kunnan nousuun. Sota-aikaan tai sotaan liittyvien tutkimusten rahoittaminen on hyvin aikaan sidottua. Se, että valtio tukee sotateemoihin liittyvää tutkimusta, kertoo paljon läpielettävän aikamme arvoista ja yhteiskunnallis-mentaalilaisesta tilasta. Helsinki näyttää olevan ainoa yksikkö, joka on saanut kaikille historiantutkimuksen aloille rahaa, mikä pitää yllä sen vahvaa asemaa rahoituksen saajana.

30. Tässä historian huippuyksikkö on kirjattu yhden yliopiston eli Tampereen nimiin.

	lkm	%
Kulttuurihistoria	15	29
Sosiaali-/yhteiskuntahistoria	14	27
Taloushistoria	9	17
Poliittinen historia	7	13
Sota-ajan/sotaan liittyvä historia	5	10
Sukupuolihistoria	1	2
Ympäristöhistoria	1	2

Taulukko 6. KY:n rahoitusmyönnot historiantutkimukselle alaryhmittäin 2012–2015

Oma merkityksensä rahoituksen saamiselle on tutkimuksen kohteeksi valitulla historiallisella aikakaudella. Viime vuosina on ollut kansainvälisestikin muodikasta korostaa ja tutkia pitkiä aikasarjoja (*long-term studies*), mikä näkyy hyvin selvästi rahoitetuissa hankkeissa. Se ilmenee myös vuonna 2012 aloittaneen yhteiskuntahistorian huippuyksikön aikamäärittelyssä (1400–2000). 1970-luvulla, jolloin mikrohistoria nousi muotialaksi kaikkialla länsimaisessa historiantutkimuksessa, pitkää aikarajausta pidettiin erikoisena valintana.³¹ Historian hakemusten perusteella arvioituna 1800- ja 1900-lukujen tarinat ovat kaikkein suosituimpia, joskaan eivät välttämättä kaikkein rahoitetuimpia. Keskiajan historia on tänä päivänä suosituempaa kuin antiikin historia, 1600-luku suosituempi kuin edellinen vuosisata ja sota-aikojen tutkimus (1918, 1939–1945) suosituempaa kuin lamakausien analysointi.

Tuloksellisuus ja muiden määrittämät mittarit

Räsänen ja Oksanen toteavat kritiikissään, etteivät KY:n rahoittamat hankkeet tuota tarpeeksi tuloksia. He esittävät, että KY:n rahoittamissa historiahankkeissa tuotettiin keskimäärin kolme artikkelia yhden tutkimusvuoden aikana (2015), ja niitä siteerattiin keskimäärin kerran, kun joh-

topaikkaa pitäneissä psykologiahankkeissa luku oli 56 ja siteerauksia 1146. Kriitikoiden mukaan kaikista KY:n aloista historiahankkeissa julkaisi vähiten. Myös ennen rahoituskautta hankejohtajat julkaisivat äärimmäisen vähän. Oksanen ja Räsänen myös väittävät, että KY myöntää hankkeita tutkijoille, joiden kansainväliset näytöt ovat vaatimattomia. Ongelmana on heidän mukaansa myös se, että KY myöntää uudelleen rahoja tutkijoille, vaikka heidän aikaisemmat projektinsa eivät olisikaan tuottaneet merkittäviä tuloksia. Kriitikoiden mielestä näyttää siltä, että rahoituksen saanti riippuu enemmän aiemmasta rahoituksesta kuin varsinaisesta tutkimusnäytöstä.³² Kirjoittajat viittaavat tiedepiireissä tunnettuun niin sanottuun Matteus-efektiin: sillä jolla on, sille annetaan.

Väitteidensä perusteena Oksanen ja Räsänen ovat käyttäneet *Scopus*-tietokannasta saatavia tietoja. Kyseinen tietokanta on bibliografinen kansainvälinen data-aineisto, johon on kirjattu noin 20 000 tieteellisessä lehdessä julkaistua artikkelia tekniikan, lääketieteen ja yhteiskuntatieteiden aloilta vuodesta 2003 lähtien. Tietokanta sisältää myös jossain määrin humanististen alojen lehtiä,³³ Suomestakin *Historiallisen Aikakauskirjan*. Mutta mitä *Scopus* kertoo historiantutkimuksen tuloksellisuudesta eli julkaisutoiminnasta?

31. Annalisten, etenkin Fernand Braudelin ”pitkä ajan kesto” kyllä muistettiin kerrattaessa historiankirjoituksen historiaa, mutta käytännössä pitkän keston tutkimukset jäivät varjoon mikrohistorian valtakaudella 1970–1990-luvulla. Ks. lähemmin Jo Culti & David Armitage, *The History Manifesto*, historymanifesto.cambridge.org (20.4.2016).

32. Atte Oksanen & Pekka Räsänen, Suomen Akatemian rahoittaman tutkimuksen tieteelliset tuotokset kulttuuri- ja yhteiskuntatieteissä. *Tieteessä tapahtuu* 3 (2016), 21–22.

33. Mm. Atte Oksanen & Pekka Räsänen, Suomen Akatemian rahoittaman tutkimuksen tieteelliset tuotokset kulttuuri- ja yhteiskuntatieteissä. *Tieteessä tapahtuu* 3 (2016), 17–18. Ks. myös vastine edelliseen. Otto Auranen & Anu Nuutinen, Bibliometriikka on hyvä renki mutta huono isäntä. *Tieteessä tapahtuu* 3 (2016), 49–53.

	Hankejohtajat lkm	Art. /yht.	Art. /henkilö	Siteeraukset yht.	Sit. /henkilö
Akatemiahankkeet	11	52	5	138	12.5
Teemahankkeet *	8	32	4	11	1.3
Akatemiatutkijat	11	48	4	56	5.0
YHTEENSÄ	30	132	4.3	205	6.8

* Mukana laskussa ovat vain historiantutkijat, ei KY:itä rahoituksen teemahaun kautta saaneet tietojenkäsittelijätieteen professori eikä arkeologian professori.

Taulukko 7. KY:n rahoittamien historiantutkimuksen hankejohtajien Scopus-tieto (lkm) 2012–2015

Taulukossa 7 on KY:ltä vuosina 2012–2015 rahoituksen saaneiden 30 historioitsijan *Scopus*seen kirjautuneiden tieteellisten artikkeleiden kokonaismäärä, keskimääräinen artikkeliluku hankejohtajaa kohden, siteerausten kokonaismäärä ja siteerauksia henkilöä kohden.

Tuloksena asetelmasta voidaan yksiselitteisesti todeta, että *Scopus* kertoo historiantutkijoiden julkaisemisesta vain sen, ettei sinne kirjaudu heidän julkaisujaan. Ehkä se kertoo myös sen, että Akatemian ohjelmallisten teemahakujen johtajat julkaisevat vähemmän kuin akatemiahankkeiden johtajat tai akatemiatutkijat. Puheena olevasta tietokannasta löytyy historioitsijoilta vain yksittäisiä artikkeleita, ja niitä on siteerattu erittäin vähän eli heidän h-indeksinsä on lähes olematon. Keskimäärin 4–5 tieteellistä artikkelia usean vuoden aikana on todellakin hakoteille vievä luku. Ottakaamme muutama konkreettinen esimerkki. Ansoitunut ja paljon julkaiseva taloushistorian professori on saanut *Scopus*seen vain kaksi artikkelia, joista toista ei ole siteerattu lainkaan ja toista, Suomea yleisesti esittelevää artikkelia 12 kertaa. Sosiaalishistorioitsijan ja huippuyksikön johtajan julkaisutiedot jäävät nekin *Scopus*seen mukaan minimaaliseksi: kolme artikkelia ja neljä siteerausta. Tämän tiedon mukaan hän ei ole julkaissut eikä häntä ole siteerattu. Samoin on laita rahoituksen saaneen kulttuurihistorian professorin: *Scopus*seen mukaan hän on julkaissut vain seitsemän tieteellistä artikkelia ja saanut niihin ainoastaan kaksi siteerausta. Naisten tilanne on sama. Akatemian rahoittamien hankkeiden naispuolisista johtajista eräs yliopistonlehtori on *Scopus*seen mukaan julkaissut vain neljä artikkelia

saaden kaksi siteerausta, kulttuurihistorian professori viisi artikkelia ansaiten yhden siteerauksen ja Suomen historian lehtori yhden artikkelin saaden yhden siteerauksen.³⁴

Ne, jotka ovat saaneet osakseen siteerauksia *Scopus*seen, ovat tehneet enemmän ryhmäartikkeleita. Esimerkiksi akatemiahankkeen saaneista kahdesta arkeologista toisella on parikymmentä englanninkielistä ryhmäartikkelia ja siteerauksia kymmeniä, toinen akatemiahankkeen saanut arkeologi taas ei *Scopus*seen mukaan ole julkaissut lainkaan tieteellisiä artikkeleita. Tutkijan nuoruus, ulkomailla väittelemine tai ulkomaalaistausta ei välttämättä muuta tilannetta. Eräs Englannissa väitellyt suomalaistutkija on datan mukaan julkaissut vain kolme artikkelia, joihin on viitattu neljä kertaa. Eräs ulkomaalaistaustainen tutkija taas on julkaissut kymmenen artikkelia ja saanut kymmenen viittausta.³⁵ Jos *Scopus* olisi ollut KY:ltä saatavan hankerahoituksen kriteeri, kukaan mainituista historioitsijoista ei olisi saanut yhtään mitään.

Eri tieteenalojen huikea ero tässä suhteessa näkyy Akatemian *Digitaaliset ihmistieteet* -haussa (2015). KY:n kautta hankerahoituksen ohjelmasta saaneiden kahden kulttuurihistorian professorin yhteen laskettu artikkeliluku on *Scopus*seen mukaan 12, ja he ovat saaneet yhteensä kolme siteerausta. Sen sijaan samasta ohjelmasta hankkeen saaneen tietojenkäsittelytieteen professorin artikkelimäärä *Scopus*seen on 137. *Scopus*sta hie man laajemmin yksittäisten tutkijoiden tuotantoa esittelevän *Coogole Scholar* -tietokannan mukaan hänellä on siteerauksia vuodesta 2011 lähtien kaikkiaan 2202 kappaletta ja hänen h-indek-

34. www.scopus.com (13.4.2016); Parhaiten pääsee lukemaan yksittäisten tutkijoiden tietoja *Scopus*sta kirjautumalla sivustolle oman yliopiston kirjastopalvelun kautta.

35. www.scopus.com/ (13.4.2016).

sinsä on 28.³⁶ *Scopus*sen kaltaiset laskentamallit ja niihin sisältyvät hyvin *erilaiset tieteellisen kirjoittamisen kulttuurit* ovat historioitsijoille ja monille muillekin pääosin monografioita kirjoittaville humanistisen alan tutkijoille vieraita.³⁷

On oma tutkimusteemansa selvittää tarkasti historioitsijoiden ja muiden humanistien julkaisukanavat ja -kulttuurit, mutta kun seurataan esimerkiksi *SoleCris*-, *Tuhat*-, *Melinda*-, *Arto*-, *Juuli*- tai *FINNA*-julkaisutietokantoja tai yksittäisten tutkijoiden kotisivujen tietoja nähdään, että historiantutkijat ovat valtavan uutteria ja julkaisevat todella paljon, mutta hyvin laajalla skaalalla. Kansainvälisissä tieteellisissä aikakauslehdissä (varsinkin *Scopus*sen rekisteröimissä) julkaiseminen on historioitsijoiden julkaisurepertuaarissa vain yksi alusta. Esimerkiksi edellä mainittu tunnettu taloushistorioitsija, joka *Scopus*sen mukaan on julkaissut kaksi maininnanarvoista artikkelia, on *FINNA*-tietokannan mukaan julkaissut vuosina 2005–2015 kolmisenkymmentä monografiaa tai monografian osaa sekä kymmenittäin artikkeleita. Samoin on laita mainitun miespuolisen kulttuurihistorian professorin: seitsemän artikkelia ja kaksi viittausta *Scopus*sessä, mutta viitisenkymmentä artikkelia ja kolmisenkymmentä kirjaa tai kirjan osaa *FINNA*:ssa viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Historiantutkijan ehdoton päätuote on kotimaisilla kielillä kirjoitettu MONOGRAFIA. Se on syytä kirjoittaa isolla, sillä juuri yksin ja itsenäisesti tuotettu, laaja ja tieteellisin menetelmin toteutettu kirja on ollut tähän asti historiantutkijan ammattitaidon korkein mittari. Esimerkiksi artikkeliväitöskirja on katsottu aikaisemmin hieinan epäonnistuneeksi opinnäytteeksi juuri sen artikkelimaisen muodon vuoksi; on arveltu, että historiantutkimukselle luonteenomainen kertomuksellisuus, *narratiivisuus*, kärsii eikä tekijä hallitse artikkeleita kirjoittamalla suuren aineis-

tomassan analysointia. Monografioiden³⁸ lisäksi historiantutkijat kirjoittavat ahkerasti myös tieteellisissä aikakauslehdissä,³⁹ sanoma- ja viikkolehdissä sekä sosiaalisessa mediassa, yliopistojen ja laitosten sarjoissa, kirjastojen ja eri yhdistysten lehdissä, juhlijulkaisuissa, suurteoksissa ja ensyklopedioissa. Suuri osa-alue on tilatut teokset, yritys- ja yhdistyshistoriat, joita jokainen ammattihistorioitsija tekee jossain uransa vaiheessa. Tällä tutkimustraditiolla on pitkä ammatillinen perinteensä, etenkin pitkähistoria-lajityyppi kuului tärkeänä osana menneisyyden professorin julkaisuluetteloon.

Monipuoliseen työnkuvaan sisältyy eräs hyvin olennainen piirre historiantutkijan työn tuloksellisuutta arvioitaessa: hän toimii tieteellisen tiedon ja populaarin esittämisen välimaastossa; samaan aikaan tieteenalansa sisäisessä vaikuttamisen kentässä ja yhteiskunnassa avoimen julkisuuden maailmassa. Historioitsijoiden yhteiskunnallinen tehtävä on tehdä maailmaa ymmärrettävämmäksi kansalaisille useimmiten narratioiden muodossa, mikä pudottaa heidät armotta kovien tieteenalojen hallitsemilta julkaisulistoilta. *Scopus*sen kaltaisiin rekistereihin historioitsijoilla on yksinkertaistettuna väärät julkaisuareenat, väärät kielet ja väärät tyylilajit. Ryhmäartikkeleita historiantutkijat ovat kiertäneet kaukaa: kuinka niitä edes tehdään?

Nykyaikana vaadittu yhteiskunnallinen vaikutavuus ei ole historioitsijoille ongelma vaan vahvuus: Popularisoitujen tiedekirjojen ja tutkitun tiedon saattaminen median, koulujen, päättäjien ja kaiken kansan ulottuville muuttaa ja uudistaa käsityksiä Suomesta, Euroopasta ja koko maailmasta.

Summaten voidaan sanoa, että ammattihistorioitsijat ovat yksilökirjoittajia, jotka suosivat kotimaisilla kielillä kirjoitettuja monografioita, jotka eivät kirjaudu kansainvälisiin artikkelitietokantoihin. Kuten *Tieteen tila* -raportissa tode-

36. www.scopus.com (13.4.2016); Kyseisen professorin kotisivut, <https://scholar.google.com/citations?user=t2jierQAAAAJ> (13.4.2016).

37. Monografioiden puolustuksesta ks. mm. Sari Kivistö & Sami Pihlström, *The Monograph – an old-fashioned publication forum or an ultimate scholarly achievement?* Helsinki Collegium for Advanced Studies. University of Helsinki 2014.

38. Teoksia julkaistaan suomeksi Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran sarjoissa ja yliopistojen väitöskirjasarjoissa sekä kaupallisten kustantajien, etenkin Siltalan, WSOY:n, Otavan ja Gaudeamuksen sarjoissa. Englanninkielisiä monografioita on julkaistu esim. Routledgen, Palgrave Macmillanin, LIT Verlagin ja Ashgaten kustantamoiden kautta.

39. Mm. *Kasvatus ja Aika, Historiallinen Aikakauskirja, Historisk Tidskrift för Finland, Liikunta ja tiede, Sukupuolentutkimus* (ent. *Naistutkimus*), mutta myös ulkomaalaisissa aikakauslehdissä, kuten *Journal of Finnish Studies, Historische Zeitschrift, Scandinavian Journal of History, Journal of Borderland Studies, Journal of Cold War Studies, Scandinavian Economic History Review ja History and Theory*.

taan: Bibliometrinen analyysi rajoitukset liittyvät sekä kansainvälisten viitetietokantojen aineiston kattavuuteen että aineiston käsittelyyn ja viittausindikaattoreiden laskentaan. Julkaisukäytännöt ovat erilaisia eri tieteenaloilla. Tieteenalojen julkaisumäärät eivät liioin ole kaikilta osin vertailukelpoisia keskenään, koska kansainväliset viitetietokannat eivät kata kaikkien tieteenalojen julkaisuja samalla tavalla. *Scopus* ei sisällä tieteellisiä monografioita, tieteellisiä artikkeleita kokooma-teoksissa eikä tieteellisiä erillisteoksia, eli ei mitään niistä foorumeista, missä historioitsijoiden päätuotanto ilmestyy. Kansainvälisten viitetietokantojen aineisto ei näin ollen sovellu julkaisutoiminnan yksityiskohtaisempaan tarkasteluun humanistisilla aloilla yhtä hyvin kuin useilla muilla tieteenaloilla.⁴⁰

Väistämättä tulevan keskustelun paikka on, pitäisikö myös historian alalla siirtyä enemmän englanninkielisten ryhmäartikkeleiden kirjoittamiseen ja valikoida *Scopus*-näkökulma huomioon ottaen tarkemmin se, missä journaaleissa tulokset julkaistaan, sekä siirtää populaari, kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta vaikuttava julkaiseminen historian harrastajille. Toistaiseksi ammattilaiset eivät ole tähän suostuneet. Myös se, mitkä mittarit parhaiten osoittaisivat julkaisuaktiivisuutemme, on punnittava ja perusteltava.

Historia tuottaa yhteiskuntarelevanttia tutkimusta

Kuten edellä on ehkä hieman yllättäenkin osoitettu, KY:n vuosina 2012–2015 rahoittamista historian hankkeista sai eniten kulttuurihistoria, toiseksi eniten sosiaali-/yhteiskuntahistoria, ja sen jälkeen taloushistoria ja poliittinen historia. KY:n rahoittamien, laajasti ottaen kulttuurihistorian kenttään osuvien hankkeiden teemat vaihtelevat melkoisesti 1800-luvun kansallisten intellektuellien tutkimisesta myöhäiskeskiaikaisiin uskontoreformeihin, käsitetutkimuksesta laulu-ilmaisuun ja eliittimuusikoihin, koomisesta oopperasta kirjallisten kulttuurien tutkimukseen, 400-luvun tekstilukemistoista 1500-luvun muistilaatikoihin.⁴¹ Historiantutkimus kaikissa muodoissaan jäsentää ja selittää menneisyyttä ihmisen kapasiteetin käsittämään kokoon ja muotoon. Laajassa mielessä se auttaa ymmärtämään maailmaa ja rakentaa

mieltä ihmisten elämään maailmassa. Siksi historiallinen tieto on väistämättömästi marinoitu kaikkien muidenkin tieteenalojen sisimpään. Historia on läsnä – riippumatta siitä tunnistammeko tai tunnustammeko sen – sekä kaikessa maailmankuvaa rakentavissa prosesseissa, tieteellisessä toiminnassa että ihmisten muussakin elämässä, valinnoissa ja ratkaisuissa. Siksi se on fundamentaalinen tieteenala, jonka tukemista Akatemia on pitänyt tärkeänä.

Tämän eksistentiaalis-filosofisen perustehtävänsä lisäksi historia tuottaa konkreettista tietoa koulujen, median ja hallinnon tarpeisiin, kouluttaa opettajia, arkistolaisia ja tietoammattilaisia, siirtää historiallis-kulttuurista perintöä ja kokeuksellista tietovarantoa ja maailman käsittämisen malleja kasvaville sukupolville, haastaa vallitsevia käsityksiä esimerkiksi kriisiaikojen, siirtolaisuuden ja rakennemuutosten pitkäaikaisistakin merkityksistä yksittäisille ihmisille, ryhmille ja kansakunnille. Historia on mitä suurimmassa määrin yhteiskunnan kulloisiakin ilmiöitä reflektoiva ja tulevaisuuteen katsova tieteenala, joka toimii yhtä sujuvasti sekä akateemisen maailman että populaarin tiedon kentillä. Tässä suhteessa historiallisen tiedon tuottaminen on rajoja ylittävää ja tiedettä uudistavaa.

Kun KY rahoittaa historiantutkimusta, se on keskeisesti mukana rakentamassa kansallista ja ylikansallista menneisyyskuvaamme ja valtioorganisaation osana ylläpitämässä demokraattista yhteiskuntajärjestystämme. Näistä lähtökohdista katsottuna KY ei ainoastaan tue historiantutkimusta vaan mitä suurimmassa määrin tekee historiaa. Se edistää toiminnallaan sopivaksi ja oikeaksi katsomaansa historiatietoisuutta ja historia-kulttuurin muotoja, jotka leviävät monien kanavien kautta kaiken kansan luettavaksi ja tulkittavaksi. Näin nähtynä historia on ala, jossa akateemisen tiedon yleistajuistaminen on sisään rakennettu tehtävä. Siksi lähes kaikki ammattihistorioitsijat tekevät myös yleistajuisia tietokirjoja. Kaikesta edellä sanotusta johtuen on yksilön näkökulmasta tärkeää, tutkimuksellisesti kiinnostavaa ja yhteiskunnallisesti vastuullista seurata valppaasti, mitä historiantutkimuksen aloja ja teemoja valtiovalta Suomen Akatemian ja KY:n kautta milloinkin rahoittaa ja miten sen tuloksia mitataan.

40. *Tieteen tila 2014*. Yhteenveto. Suomen Akatemia 2014, 7.

41. Rahoitetut hankkeet 2012–2015, www.aka.fi (24.4.2016).